

JEGYZŐKÖNYV

felvétel Dobsinán a gömörmegyei fiók-szövetség 1900. évi szeptember hó 20-án tartott rendes közgyűlésén.

Jelen voltak: Elnök: Dr. Maurer Arthur, dr. Drachsler Adolf körorvos Csetnekről, dr. Gaál Gusztáv járásorvos Tornallyáról, dr. Gescheit József körorvos Pelsüczről, dr. Hajcsy Sándor Rozsnyóról, dr. Hruska János körorvos Nyustyáról, dr. Kengyel János községi orvos Csetnekről, dr. Kellner Viktor városi orvos Dobsináról, dr. Krecs Gyula bányamű-orvos Vashegyről, dr. Meskó Miklós vármegyei tiszti főorvos Rimaszombatból, dr. Schvirian János körorvos Dobsináról, dr. Tóthy János körorvos Jolsváról, dr. Urszinyi Gyula bánya-orvos Putnokról, dr. Zehery István kir. törvényszéki orvos Rimaszombatból. Jegyző: dr. Kármán Aladár kórházi orvos Rimaszombat.

Elnök üdvözlí a szövetség szép számmal egybe gyűlt tagjait, s a közgyűlést megnyitja; a jegyzőkönyv hitelesítésére dr. Zehery István és dr. Meskó Miklós urakat kéri fel.

A Rozsnyón tartott nyári közgyűlés jegyzőkönyve felolvastatván, az ellen észrevétel nem tétel s hitelesített.

Dr. Kármán titkár ezután az elnök megbízásából a következő elnöki előterjesztést olvassa fel:

Tisztelt közgyűlés!

Hivatalos teendőim gátolnak abban, hogy a mai napon közgyűlésünk vezetését teljesíthessem s ekként csak az utolsó rozsnyói közgyűlésünk óta történetekről kívánok beszámolni.

Jelentem a T. közgyűlésnek, miszerint szövetségünkbe dr. Hruska János nyustyai körorvos ur belépett. Dr. Csesznok Pál ur pedig vármegyénk területéről eltávozván ez évben, bár még tagja maradt a szövetségnek, a jövő év elsejétől szövetségünk tagjainak sorából törlendő lesz.

A folyó évben Esztergomban megtartott országos orvosi kongresszuson dr. Urszinyi Gyula bányamű-orvos ur az országos orvos-szövetség igazgató-tagjának választatott meg.

Van szerencsém jelenteni, miszerint a pozsonyvármegyei fiók-szövetségtől átirat érkezett hozzánk, a melyben pártolá-sunkat kéri azon indítványukra, hogy az igazgató-tanács hasson oda, miszerint a közszolgálatban eltöltött 30 év után az orvosok teljes nyugdíjat élvezhessenek.

Érkezett a hunyadvármegyei fiók-szövetség megkeresése, miszerint a fiók-szövetség az országos nyugalomdíj-intézetet anyagi segélyben részesítse. Erre nézve külön indítványt terjesztek elő.

Méltóztassék ezen átiratokat a sorrend szerint fölolvastatni s reá a határozatot meghozni.

Jelentem továbbá, miszerint a jövő évben új tisztikar és választmány lesz választandó s az alakuló közgyűlés annak idején Rimaszombatban fog megtartatni, a hol a meg nem jelenhető tagok írásban küldhetik be szavazatukat külön zárt levélben a közgyűléshez.

A pénztár vizsgálatára kérem a vizsgáló bizottság tagjait megválasztani s azon megbízatással kiküldeni, hogy a tavaszi rendes közgyűlésen, a pénztári számadást terjesszék be.

Végül igen tisztelt közgyűlés az esztergomi országos kongresszusnak két nevezetesebb momentumára nézve kell föl-hivnom a figyelmet. Az első személyes motivum. Mint méltó-ztatnak tudni, dr. Jendrassik Ernő volt az, kinek az országos orvosi szövetség megalkotása, — szervezése — összetartásában orosz-lán része volt s ő ezt rendkívüli munkakedvvel, kitartó körültekintéssel, nagy szorgalommal vitte. Sokoldalu elfoglalt-ságánál fogva kénytelen volt ezen munkakörtől visszalépni. Ez az igazi férfi, a ki minden nélkül, csupán az ügy iránti szeretetből annyi fáradságot nem kimélve a legnehezebb idő-kben oly sok szolgálatot tett ügyünknek, megérdemli, hogy hervadatlan érdemei elismeréseként szövetségünk most, midőn a főttkári tisztétől megváltott, köszönetét nyilvánítsa ki fára-

dozásaiért, azt jegyzőkönyvükben örökítse meg s elnökségünk útján hozza tudomására, hogy fiók-szövetségünk az igazi érdem előtt meghajolva, háláját fejezi ki eddigi működéséért.

A másik motívum, mely az esztergomi kongresszus előtt megfordult, mindnyájunkat érdeklő igen fontos ügy: a községi és körorvosok államosításának a belügyminiszterium által tervezett törvényjavaslata. Ez a törvényjavaslat sajnos — csak a „Gyógyászat“ hetilapban jelent meg s lepte meg az orvosvilágot hazánkban. Az esztergomi kongresszus föladatává tette a fiók-szövetségeknek, miszerint ezen törvényjavaslatot tegye tanácskozása és bírálata tárgyává s megállapodását vigye az igazgatóság elé. — Szomorú dolog, hogy a belügyminiszterium egészségügyi osztálya még mindig figyelmen kívül hagyja a hazai orvosi közönséget egy ilyen törvényjavaslat készítésénél. Nem hallgatja meg az illetékes köröket. Legfeljebb az országos közegészségi tanácsot s azt hiszi, hogy ezzel mindent megtett, a mire szüksége van, hogy az ország közegészségi szolgálata fix ideákon alapulva ismét rossz legyen. Az országban mindenütt enquet tartatik a miniszteriumok részéről minden ügyben; minden miniszter igyekszik az illetékes faktorok véleményéről tájékozást szerezni, mielőtt törvényjavaslatot készít, csak éppen mi orvosok vagyunk elzárva attól, hogy a magunk viszonyairól magunk is tájékozassuk a törvényjavaslat készítőit. Minden esetre keserű tapasztalatot szereztünk magunknak arról, hogy az ország közegészségügyét vezetőik, dacára annak, hogy a gyakorlati életből kerültek a bureaubá egyetlen egy praktikus intézkedéssel sem lendítettek szomorú körülményeinken. Az a véleményem és indítványom, hogy a mennyiben ezen törvényjavaslaton még valamit változtatni lehet, írjunk fel az Igazgató-tanácshoz s kérjük meg, representáljon ez ügyben a belügyminiszternél s eszközölje ki, hogy ezen javaslat megbeszélhetésére — tárgyalására — engedjen időt s engedje meg, hogy a felhozható sérelmeket s kívánalmakat tudomására hozhassa az a 3600 orvos, a kit ezen törvényjavaslat égetően érint s a jövőben az orvosi karra — az általános közegészségi kérdésekre nézve ne kerülje el meghallgatásukat azoknak, a kik ezen törvényjavaslatok szerint kötelelességeket kapnak s terheket vállalnak magukra humanismustól nyomorult anyagi existenciák mellett.

Méltóztassék tisztelt közgyűlés különben, ha az idő en-

gedi e törvényjavaslat fölött véleményt nyilvánítani s esetleges kívánalmait összefoglalva az igazgatósághoz felterjesztendő iratba fölveendőnek kimondani.

A közgyűlés pontonként tárgyalva az elnöki előterjesztéseket, határozatilag kimondja:

1. Dr. Hruska János nyustyai körorvos belépését és dr. Csesznok Pál távozását tudomásul veszi.

2. A pozsonyvármegyei fiók-szövetség azon határozatához, hogy az igazgató-tanács megkeresendő, miszerint a közszolgálatban működő orvosok 30 évi munkásság után való nyugdíjképesége iránt lépéseket tegyen — hozzájárul, s a felirat megszerkesztésével az elnökséget megbizza.

3. A számvizsgáló-bizottság tagjaiul a közgyűlés az elnököt, dr. Kármán titkárt és dr. Meskó Miklóst küldi ki.

4. A központi főtitkári állásról leköszönt dr. Jendrassik Ernőnek eddigi buzgó működéseért köszönetet és elismerést szavaz, s ezt az elnökség a lelépett főtitkárral közölje. Az elismerő irat így szól:

Ngos Dr. Jendrassik Ernő urnak Budapest, Szentkirályi-utca 45.

A gömörvármegyei fiók-szövetség szeptember 21-én, Dobosinán tartott közgyűlésén őszinte sajnálattal vette tudomásul, hogy Nagyságod, ki mint a szövetség főtitkára oly nemes hévvel és fáradhatatlan munkássággal lelkes előharczосként vette fel a nehéz küzdelmet a hazai orvosi rend érdekében, eddig igazán közmegelegedés és méltó elismerés mellett viselt tisztelt megvált.

Lehetetlen, hogy akkor, mikor mindenfelé mostoha elbánásban részesülő orvosi kar helyzetének javítása érdekében páratlan lelkiismeretességgel és a nemes ügyhöz méltó buzgalommal kifejtett működését lépésről-lépésre élénk figyelemmel kísértük, s a jobb jövő hajnalának derengését látva, konsta-

tálhatjuk az uttörő nehéz munka sikerének jeleit, meg ne nyilatkozzék az elismerés, a köszönet és hála, melyet megannyian érzünk Nagyságoddal szemben, kinek a máris tapasztalható eredmények elérésében oroszlán része van.

Jól tudjuk, — hiszen tudnia kell minden hazai orvosnak, hogy az orvosi szövetség megalkotásában, szervezésében és összetartásában Nagyságod jelentékeny faktor volt, s tudjuk azt is, hogy azzal a fáradságos munkával, melyet annak érdekében rendkívüli munkakedvvel, figyelmes körültekintéssel és nagy szorgalommal teljesített, az egész ország orvosi karának ügyét igyekezett fellendíteni.

A gömörvármegyei fiók-szövetség legutóbbi közgyűlése hálásan ismerte el azt, hogy Nagyságod a hazai orvosi rend ügye iránt érzett szeretetből, minden egyéb érdek nélkül sok, fáradságot nem kímélve, a mostani nehéz időkben igen-igen nagy szolgálatot tett ügyünknek.

S midőn ezért Nagyságod hervadhatlan érdemeit elismeri és azt jegyzőkönyvében is megörökíti, egyszersmind halás köszönetét fejezi ki Nagyságodnak az orvos-szövetség főtitkári székében kifejtett tevékeny és ügybuzgó működéseért, s egyuttal kéri arra, hogy a hazai orvosi rend ügyét, mely az ily lelkes apostolokra — mint Nagyságod — erősen rá van szorulva, — ezután is támogatni kegyeskedjék.

5. Az elnöki előterjesztésnek a községi és körorvosok államosítására vonatkozólag tett előterjesztést a közgyűlés magáévá teszi, s dr. Zehery István és dr. Gaál Gusztáv felszólalása után kimondja, miszerint felterjesztést tesz a központhoz az iránt, hogy az államosítás az orvos-szövetségek meghallgatása nélkül ne történjék, s általában fontosabb közegészségi és orvosi ügyekben az intézők a szövetségek véleményét ne mellőzzék. A felterjesztéssel az elnökség megbíztatik.

Olvastatott ezután a hunyadmegyei fiók-szövetség megkeresése a nyugdíjintézmény támogatása iránt,

s ezzel együtt dr. Löcherer elnök következő előterjesztése:

Tisztelt közgyűlés!

A belügyminiszterium 20472—900. számú rendeletével az országos orvos-szövetség nyugalom-díj- és segély intézete alapszabályait megerősítvén, ezen mindnyájunk által óhajtott intézmény működését megkezdte.

Nem szükséges ecsetelnem, milyen erkölcsi horderővel bíró intézmény ez, hiszen annak szükségessége égető vágyunkat képezte már harmincz év óta. Szó férhet a kivitelhez — tagadhatatlanul igaz — ez azonban egy ilyen nagy arányu alkotásnál minden igényt nem elégithet ki s aprólékos körülményekre tekintettel nem lehet. Tény és örömünkre való ma az, hogy meg van! A jövő ki fogja fejleszteni biztosan nagyra — hatalmasra és akkor lehet elérni azt, hogy olesó is lesz. Jutányosan hozzáférhető mindnyájunknak! Hogy azonban nagy, erős és hatalmas legyen, magunknak is hozzá kell járulnunk egy-egy alapkővel ahhoz az épülethez, a melynek fedele alatt akarjuk magunkat az élet viszontagságai ellen megvédeni.

Hazánk minden orvosának köteleessége, hogy nyugalom és segélyegyesületünk alapját a rendelkezésre álló módon gyarapítsa. Maig is — mint köztudomásu — egyesek, törvényhatóságok, városok, orvosi szövetségek járultak már nem kis összeggel az alap megteremtéséhez. Gömörvármegye közönsége mindég az első sorban volt a nemes, a humanus czélok pártolásában. Hiszem, hogy ez alkalommal sem fog távol maradni. Egyesületünk sem maradhat el a kezdeményezők — az első építők közül — mint a hogy mindég előljárt a jókkal a jóért; — ne maradjunk el most sem, a mikor a közös javunkról van szó,

tisztelettel indítványozom, határozza el a közgyűlés, miszerint az orvosok nyugalom-díj intézetének alaptókéjéhez kétszáz koronát adományoz — s megbizza az elnökséget, hogy azt a nyugalom-díj-kezelő bizottságnak minél előbb küldje meg.

A közgyűlés az előterjesztést helyesléssel fogadja s az indítványt magáévá téve az orsz. nyugdíj-alapra 200 koronát megszavaz, s dr. Zehery István felszólalására ki-

mondja, hogy a mennyiben a törvényhatóságához beadott kérvény eredménytelen volna, a szövetség keretén belül indítsuk meg az akciózt társadalmi úton s — rendünk reputációjának megóvása mellett — városok, pénzügyintézetek, testületek megkeresésével s mulatságok rendezésével igyekezzünk tőlünk telhetőleg támogatni a nyugdíj-intézmény nemes ügyének előbbrevitelét.

A betegsegélyző pénztárakkal szemben követendő eljárásra nézve kellett volna ezután dr. Urszinyi Gyula bányáorvosnak előterjesztést tennie, ő azonban ismertetve azon eredményt, melyben az esztergomi kongresszuson megállapodtak, hogy t. i.: a betegsegélyző pénztárak revíziója érdekében felterjesztést intéz a szövetség igazgató-tanácsa a keresk. miniszterhez, s 15 pontban megállapították azon módokat, melyek az orvosokra vonatkoznak, s melyeket a keresk. miniszterhez felterjesztenek — elegendőnek tartja, ha mi ezen megállapodáshoz hozzájárulunk, s bevárjuk a miniszter intézkedését.

A közgyűlés helyeslőleg tudomásul vette az előterjesztést.

Titkár előterjeszti Szporni Mihály ajnácskői körorvos beadványát, melyben elpanaszolja azokat a leküzdhetlen nehézségeket, melyek a községekben annyira ellenszenves diphteria-ellenes serummal való beoltásoknál merülnek fel, s az iránt keresi meg a közgyűlést, hogy a szövetség intézzon beadványt az illetékes hatósághoz, hogy tegye kötelességévé a községi előljáróságoknak a gyógyszerum-díj előlegezését.

A közgyűlés a beadványt — mely a tisztí főorvos hatáskörébe vágó egészségügyi kérdést tartalmaz — behatóan nem tárgyal-

hatja, hanem kéri a jelenlevő tiszti főorvost, hogy a kérdéssel érdeme szerint foglalkozzék.

Végül dr. Urszinyi Gyula putnoki bányaműorvos tartotta meg felolvasását az orvos-szövetségek feladatairól a következőkben:

„Az orvosi szövetségre, nézetem szerint, nagy feladat vár, felkölteni az intéző körök, az egész társadalom érdeklődését, az általános közegészségügy és így az orvosok működése iránt, ez által emelni az orvosi kar erkölcsi tekintélyét és anyagi jólétét.

Feladata lesz, helyre hozni azt a hibát, a mit 1876-ban a XIV-ik t.-cz. megteremtésével, jobban mondva, idegennek az utánzásával meghoztak, azóta a régít pótolva, újakat folyton gyártanak, de végrehajtásukról abszolúte nem gondoskodnak.

Hogy a közegészségügyi törvények nagy része — tudatlan népünknel — kivihetetlen, min nyájan tudjuk. Hogy azonban törvény és rendeletekkel népünk daczos természeténél fogva, a közegészségügyet ily módon, mint azt eddig próbálták megteremteni, nem lehet, azt mi vidéki orvosok tudjuk csak!

Hogy a tiszti orvos a nép előtt mennyire ellenszenves lehet, még ha mint gyógyító orvos kedvelt volt is, ha a közegészséget lelkiismeretesen szolgálja, a rendeleteket végrehajtja, tehát kötelességét teljesíti, azt sajnos, magamon tapasztaltam!

Mezőberényben, az 1892–93-ik kolerás években a szerves anyagokkal fertőzött kutakat elzárattam, míg kitisztítva ilhatókká váltak, utcák, iskolák tisztán tartására a községet, a koresmák és udvarokra a tulajdonosokat köteleztem.

Az álló belvizeket 8 nap alatt több száz napszámmal a község terhére levezettettem, de 42 egyén, háza elé hidat nem vezetett, azok megbüntettetése a főszolgabíró által nagy elégtelenséget szült.

Majd a roncsoló-toroklob ellen, mely két év alatt 765 megbetegedést okozott, nagy szigorúsággal, vagyis a törvények végrehajtásával éltem. A 14000 lakossal bíró községet felosztottam járvány körökre, biztosok felügyelete alá, feladatuk volt az orvosok utasításait a betegeknel ellenőrizni; ha netán idegen jött a házba, azt nekem bejelenteni; később e miatt házörök is alkalmaztattak.

Az óvrendszabályok a templomokban kihirdettettek, azt hittem, hogy majd a papokra hallgat a nép, utczai plakátokon a nép figyelmeztetve lett, ha a rendeleteket be nem tartja, az 1876. évi XIV. t.-cz. 7. §-ának értelmében 300 frtig büntetve, esetleg 60 napi elzárással lesz sújtva. Fertőtlenítő gépet is hoztam, ezzel be volt tetézve az elégtelenség. Egy alkalommal, lélekjelenlétemnek köszönhettem, hogy támadásukat lefegyverezve, életem megmentettem. — Másnap már csendőrök fedezete alatt folyt a fertőtlenítés tovább.

Leghasznosabbnak bizonyult a szoba földjének felásása, mert ugyszólván, melegágya volt az, a különböző bakteriáknak, telítve volt szerves anyagokkal az által, hogy egy egész családi generációnak a piszokja, étel, köpet, viselet, bélsár jutott arra bőven, még hozzá minden nap fel is lett öntözve, hogy a rothadás soha meg ne szűnjön. A grand tisztogatás után mennyire más levegő lett az ilyen házban!

Mégis minden intézkedésem ellenszegülésre talált, úgy, hogy azon bizalmat, melyet mint gyógyító orvos szereztem, mint tiszti orvos elveszítettem, sőt gyűlöletté változott az, mert a törvényeket és rendeleteket megérteni, — azok nemes intenczióit felfogni nem tudták, zaklatásnak, csak tőlem eredőknek vélték azokat.

Törvényadta kötelesség-teljesítésemet a nép meg nem értette, önzetlen működésemet hálátlanul jutalmazta, orvoslást hiába kerestem a főispánnál, ő sem értett meg, tehát lekötöttem.

Mostani helyemen a tapasztaltak után érlelődött meg bennem azon gondolat, hogy a miniszteriumban halomra gyártott rendeletekkel csupán, jó közegészségügyet hazánkban teremteni nem lehet. A vidéken a közegészségügynek mások a bajai, mint a nagy városokban. Utóbbi helyeken a betegsegélyző pénztáraknak humanus alápra való helyezése segíthet a bajon, míg a vidéken az orvos-ügy államosítása szükséges; de eleendő-e az úgy, a mint az ovos-szövetség által a belügyminiszter elé terjesztve lesz, vagy nem?!

Az orvos-szövetség legmagasztosabb célja, az ország közegészségügyének a javítása, melyből önként folyik az orvosok erkölcsi és anyagi helyzetének a javítása is.

Jó közegészségügy nem képzelhető orvosok nélkül, gyógyítás azonban igen, mert mindenki kuruzsol.

Az orvosok államosítása, az orvos iránt a nép bizalmát, tehát az erkölcsi tekintélyét még nem szerzi meg. Ha a kör-orvosi állások rendszeresítése alkalmával történt volna az államosítás, úgy talán igen. Ma azonban már meg van fosztva az orvosi kar erkölcsi tekintélyétől az által, hogy eddig a nép fizette és ez által ki van véve kezéből a leghatalmasabb gyógyító tényező, az éber suggestió, a melyről Schofield angol orvos, az „Orvosi Heti Szemle” 1896. évi 37-ik számában a suggestió gyógyításról értekezve, következőket mondja:

„Minden gondolkozó orvos tudja, mily nagy befolyást gyakorol a szellem a testre és az orvosok mégis rendszeresen elhanyagolják a racionális gyógyításnak ezen hatalmas eszközét, sőt sokan tudomást sem vesznek róla, „és helyesen mondja” oka abban keresendő, hogy mai napig, de azelőtt még inkább, kuruzslók, charlatán természetes gyógyítók és homeopathák gyógyító eszköze volt a suggestió Therapia.”

Racionális orvos félt és fél mai napig is belenyulni ezen darázs-fészekbe, hogy ott gyógyító tényezőket keressen betege számára, félti hírnevét, hogy őt is kuruzslónak tartják.

Pedig ha megpróbáljuk, oly hatalmas gyógymódra tetünk szert, mely felér a chinin hatásával, holott ez gyógyszerünk koronája. — Öntudatlanul minden nap alkalmazzuk, talán csak ott nem, a hol kellene, pedig a hol a tüneti és oki gyógyszerek eredménytelenek, egyedüli helyes oki Th. ez lenne.

Ha megösmertük gyakorlati hasznát, óvakodni kell alkalmazásában túlzásba menni, mert akkor csakugyan charlatanizmus felé vezet, ha miatta gyógyszereinket mellőzzük, pedig sok orvos esik ezen hibába, kik követői lesznek, anyagi érdekből valamely természeti gyógymódnak, mint „Kneip“, „Schrot“, „Lindevis“, levegő, nap stb. gyógymódok.

Vannak, kik mint alleopaták megélni nem tudnak, homeopaták lesznek, sőt olyanok is, a kik átalakulnak a beteg tetszése szerint, hol alleopata, hol homeopata, hol Kneip hívének, csak hogy a beteg bizalmát megnyerjék, a betegre suggestiót gyakorolhassanak. — Gondolkozó beteg, pedig nem gyógyulhat ily chameleon suggerálásaiból, mert a suggestiv Th. főkélléke, az orvos jelleme, az orvos határozott fellépése, nyilatkozata és elveitől függ a gyógykezelés eredményes volta.

Hogy a bizalom fél-gyógyulás, azt tudjuk. Hogy a nimbuszal körülvett egyetemi tanár mily suggestív hatást gya-

korol betegeire, azt látjuk; bűn volt tehát az intéző köröktől, megfosztani a körorvost ezen hatalmas gyógyító tényezőtől, a betegek érdekében. — Kiszolgáltatni a szegény vidéki népet a kuruzslóknak, legyen az pap vagy vénasszony.

Hogy példát említsek; most halt meg a gömöri pap, büszkélkedhettek vele az ujságok, hogy 70000 betege volt. — Vajjon melyik orvos mondhatja ezt? A kiket meggyógyított, bizonyára suggestióval gyógyította meg, nem orvossággal. A betegek közül épen azok, a kik a suggestió áldásos gyógyító hatásában orvosuknál nem részesülhettek, részesülnek a kuruzslónál azért, mert az orvos iránt nélkülözik a gyógyító bizalmat

Az orvos állását betöltik csak azért, mert a törvény rendeli el, fizetik, mert különben fizetését rajtok behajtják. A kuruzsló iránt bizalommal viseltetnek, titokban is honorálják, az orvosnak 20 krajczárt sokalnak, a kuruzslónak egy zsák buzát is szívesen adnak.

Az orvost hosszas betegség esetén csak oly célzattal keresik fel, hogy őt is megpróbálják, ily viszonyokat teremtett a körorvosi rendszer, holott az intéző körök azt hitték, hogy ha olcsó lesz az orvos, a nép sűrűn keresi fel. Ne csodálkozzunk a népen, mert természeténél fogva, hajlik a tudatlanság felé, de sajnos és szomorú, hogy előkelő urak is, intelligens kuruzslók suggestió hatása alatt állanak.

Egy részről az orvosi kar is hibás, hogy az illetők a suggestiv gyógy módot nem találják meg orvosuknál, de más-részről ott van a hiba, hogy többre becsülik azok titokzatos — érthetetlen működését, mint az orvosok reális érthető tanácsát. Ez azt bizonyítja, hogy az intelligens embereknek is fogatékos ösmereteik vannak az általános közegészségügyi kérdések felől, azért azután elfogultak.

Orvosi működésünkben nekünk is, több rationalis gyógyítást kellene foganatosítani. A tünetit kevesebb figyelemre méltatni, mert ha a tünetek gyógykezelésébe a beteg, sokszor maga az orvos is belefáradt, a természetes következmény az lesz, hogy a beteg más orvoshoz megy, az orvos pedig gyógyszerével szemben nihilistává fajul.

A beteg végre az egész aleopathia iránt bizalmát veszti s a homeopathiához fordul, a ki, miután gyógyszereiben absolute nem bizik, tehát csak is az oki therapiára van utalva,

s a megfelelő diaeta, életmód és szellemi deriváció útján szerezz gyógyulást betegének ha még lehet, az orvosi tudomány erkölcsi kárára.

Mennyivel jobb és több oldalú fegyvere van pedig a rationalis orvosnak, ha az oki gyógymódokat főfájás, gyomorgöres, izomcsúz, székrekedés, köszvény, idegesség, álmatlanság, köhögés és a többi bajoknál, már a betegség kezdetén veszi igénybe, a tünetit pedig csak segédeszköznek használja céljai elérésére és betege megnyugtatóására, de oly öntudattal, „most nem gyógyítottam csak a panaszokat némitottam el, a gyógyítást holnap folytatom“.

Két uton haladhatunk, az egyik a tüneti-palliatív, a másik fáradtságosabb és hosszabb, de radikális, a pathogeniás alapra fektetett.

A milyen tüneti kezelésben részesítjük mi sokszor betegeinket, oly tüneti kezelésben részesíti az állam a közegészségügyet, az időről-időre kiadott alkalom-szülte rendeletekkel, pedig hazánk közegészségügyét csak a népnevelés terén elmulasztottak helyrehozásával lehetséges megteremteni, tehát radikális uton!

Mi is sokszor a tüneti kezelést választjuk, mert az hatásában meglepő a betegre, mivel fájdalom-csillapító, az orvosra pedig behizelgő, hogy van oly szer birtokában, melylyel betegének rögtön használhat.

De sajnós, hogy rövid ideig tart ám a beteg és az orvos öröme. Ha pedig okilag is beavatkoztunk volna a betegség ellen, a mit a beteg akkor, midőn még fájdalom van, szívesen megtenne, hosszabban ugyan, de biztosabb eredményre jutnánk.

A tüneti th. terén, a próbálgatásnak vagyunk kitéve és egyéni szeszélynek.

Függ az eredmény attól, hogy a szert ki adja, attól, a ki beveszi. A legnagyobb baj az, hogy a mily kedvezően gyógyítjuk eleinte a tüneteket, mai nap már óriási számra felszaporodott gyógyszereinkkel, a melyeknek az előre haladó civilizációból kifolyó, sokféle kimerítő foglalkozás teremt alapot és al jogosultságot azok kelendőségére, oly csuful cserben hagynak azok, a mint a beteg azokat megszokta.

Az orvosi szövetség feladata, hogy felköltse a nép bizalmát az orvos iránt, hogy az orvos tudományának minden fegyverével küzdhessen a kór ellen, ne csak a tünetek ellen.

Hogy gyakorolhasson a körorvos suggestiót betegére, midőn személye, állásánál fogva, még ösmeretlenül is ellenszenves előtte, oki therapiát, hogy fejtsen ki, midőn ha akad, a ki felkeresi, az panaszainak rögtöni enyhítését követeli tőle, ha az nem sikerült, betegét ugyan az orvos többet nem látja.

Mindnyájan azt hiszem egyetértünk abban, hogy helyes oki therapiával és suggestióval, a melyek feltételezik az orvos iránt érzett feltétlen bizalmat, igen sok beteget lehetne megmenteni, még több kikerülhetné a költséges fürdőzést, természetes gyógymódokat, klimatikus helyeket, de különösen nem esne sok a kuruzslók karmai közé.

Ha az orvos gyakorol tüneti kezelést, azt csak ő jogos megítélni, hogy mit rendeljen betegének, de meg nem engedhető közegészségügyi szempontból, hogy nem orvosok, vagy akár orvosok is speciális szereket nem orvosoknak vagyis direkte az emberiségnek ajánlják, hirdapokban, utczákon, állomásokon, hangzatos fordításokban hirdelve, hogy ez vagy az a szer, mely tünetek ellen kitűnő gyógyszer.

Nem lehet megengedni nekünk orvosoknak azt, hogy a beteg, a kiről tudjuk mily elfajultan itél bajáról, válaszszon magának szert, nem betegsége, hanem csak annak tünetei ellen.

A legtöbb ámitás, de a legtöbb csalódás, tehát a legnagyobb zsarolás vitetik végbe a specialista szerek hirdetése, szabadon elárusítása által.

A szegény, hiszékeny, gyógyulásukat kigondolható minden haszontalanságtól remélő betegekre van bizva, hogy orvosszerűket maguk megválaszszák.

Ugy ezeknek, mint a legtöbb betegsegélyző-pénztáraknak czéljuk a vagyonszerzés, azért szaporodtak fel gomba módra, csökkentik az orvos iránt a nép bizalmát, a közegészségügy kárára virágzanak.

Az állam kötelessége megvédeni a tudatlan népet, nem pedig kiszolgáltatni lelketlen üzérkedők hazug csábításának.

Gyógyszer csak orvosi lapokban legyen hirdethető, specialista szer csak orvosi rendeletre kiadható, csak gyógytárban kapható.

Oly megkimélése lenne ez a társadalomnak, annyi megtakarítást idézne elő, hogy ezen a pénzen javulhatna a közegészségügy. De sajnos, nincs hazánkban ember a ki belenyúljon ezen darázsészekbe.

Az orvosok erkölcsi és anyagi helyzetének a javulását pedig legjobban vélem elérni, ha az orvos ott, hol egyedül van, maga, városokban pedig együtt, mindig az orvosi szövetség oltalma alatt, azon fáradoznék, hogy a nép, szegény és gazdag lelkében felköltsük az érdeklődést, az általános közegészségi kérdések iránt; a felnőttek oktatása által hozzuk helyre azt a hibát, a mely eddig elmulasztva lett.

A jövőben is hiába várnánk oly nemzedéket, a rövid iskolai évek után kikerülni, a mely bennünket megértsen.

Népünknel igen kifejezett az indolentia mindaziránt, a mi csak közvetve lehetne hasznos, különösen pedig, ha az, az egészséget érdekli. A jó, nem talál fogamzó talajra a nép körében, megtanult önző lenni, csakis a direkt hasznos után nyul. — Indolens még ha baj éri is, bajába könnyen belenyugszik, mert nincs fogalma arról, hogy kikerülhette volna azt, vagy plane gyógyulást is szerezhetne, ha idejekorán keresi fel az orvost. Népünknel még ritka eset az, hogy a más baján tanuljon, sőt gyakoribb, hogy a maga kárán sem. — Évszázadok óta maga előtt látja nemzedékről-nemzedékre a káros, rossz szokásokat, de azok tudatára nem jut, mert nincs, a ki reá mutasson.

A fertőző betegségekről nem hiszi, hogy fertőzők, a rendeleket tehát zaklatásnak veszi, öntudatosan nem hajtja végre, nincs tehát semmi haszna ma a sok törvénynek.

A vidéki orvosi praxis, az állam által, a városi az egyletek és intelligens kuruzslók által van tönkre téve, természetes tehát, hogy fogy az orvosnövendékek száma.

Hazánkban civilizációról beszélünk, de mi orvosok csak álcivilizációt látunk, nyilvánul az pedig: mulatni vágyásban, fényűző ruházkodásban, mértékfeletti ivásban, mely köznépünknel ijesztő mérveket ölt, a jövő generációt romlással fenyegeti, ha társadalmi uton a nép felvilágítva nem lesz.

Az igazi civilizáció hirdetői: a tiszta egészséges lakás, jó levegő iránti érzék, testedzés, egészséges táplálkozás, helyes okszerű gyermeknevelés és ápolás, végül, mértékletesség. — Népünknel mindezek ismeretlenek még, tanácsot az orvostól nem kér, nem is fogad el, állását nem becsüli, tehát tanácsát sem fogadja, csak receptet akar.

Az orvosi szövetség, annak minden tagja, tanítsa a népet a közegészség mindennapi szükségletére, ne szorítkozzon

az orvos látogatása a recept megírására, hanem lehetőleg adjon jó tanácsot is.

Az olvasni tudó osztálynak egy kis füzetben adható jó tanács, mindenütt a nép specialis viszonyaihoz mérten

Én mint bányorvos ily füzeteket hat év előtt irtam, ily behizelgő czimmel: „A bányászok egészségét előmozdító oly orvosi tanácsok, melyek által erejük, munkaképességük fokozódik s így napi pénzkeresetük is nagyobbodik“. — Egy fejezet a gyermekek gondozásáról szól.

Már 1000 példányt magyar, 600 német nyelven magyarázatok kíséretében, a betegeknek adandó alkalommal kiosztottam, az eredménynyel igen meg vagyok elégedve. — Az orvosok a füzeteket adandó alkalommal ingyen osztanak betegeknek, magyarázatok kíséretében. — Például ha az anya panaszkodik, hogy 4 hónapos gyermeke sokat sir, hány, széke rendetlen, figyelmeztetné az orvos, hogy nem elég az orvosság beadása, szoptassa gyermekét úgy mint ott leírva van, ha úgy tesz, majd meglátja mennyivel kevesebb baja lesz a kicsivel.

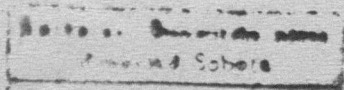
A vagyonosabb osztálynál, mint házi orvos érvényesítse üdvös befolyását, minden közegészségi kérdésben. Költse fel bennök az érdeklődést. A mit pedig háznál direkt nem mondhat el, mivel az emberek elfogultak, rossz néven vennék azt felolvasásaiban, nyíltan megmondhatja, ily módon okolnak majd, — s eléri az orvos azt, hogy azok is, kik nem vették tudomásul nemes, önzetlen működéseit indolentiából, lassan megtérnek, tanácsát meghallgatják.

Különösen azokban a hírlapokban közöljünk egészségi ügyeket, a mit a nép olvas.

Fiók-szövetségi gyűléseink alkalmával tartsunk felolvasásokat az intelligens közönségnek, úgy is azt hiszik, hogy csak saját anyagi érdekeink megóvására tömörültünk.

Bizonyára más szemmel kísérik majd működésünket. Tapasztalatból mondhatom, hogy szívesen hallgatják, egyszer 1½ órára kötöttem le hallgatóságom figyelmét fertőző betegségek ősmertetésével.

Most adta ki a földmivelésügyi miniszter „A magyar gazda kincses háza“ czimű könyvet, melyben egy nyomtatott iv az egészségnek van szentelve. — A földmivelő népnek is irtam egy füzetet, kimutatva, hogy a gazda foglalkozása azért egészségesebb, mint az iparos és irodai emberé, — mivel sza-

badban dolgozik, tehát jó az étvágya és izmos a karja, jól alszik, tehát nyugodt, józan a gondolkozása.

Reá mutattam, hogy miért gyakoribb a tuberc. a gazdag alföldön, mint a szegény felvidéken, azért, mert ott a nép télen dolgot kint nem keres, míg itt a szabadban dolgozik, ott a boglyas kemencze nem szellőztet stb., — szóval, hogy a szabad természet jobban megóv a tüdővéstől, mint a lakás.

Az orvosi szövetség eszközölje ki, hogy az állam az orvost felolvasásaiért honorálja, mint azt Darányi földmívelésügyi miniszter a gazdasági intézetekbeli tanárokkal teszi, a kik a népnek már 3 télen át a gazdálkodás köréből ily felolvasásokat tartanak. Nem várt kitűnő eredményt, mert senki sem remélte, hogy a nép érdeklődése, tanulni vágyása, ily gyorsan felkölthető lesz.

Sajnos, hazánkban a közegészségügy ma még mostoha gyermeke az államnak, legmostohább azonban, az úgy is tulterhelt beteg közigazgatásnak. Hogy közegészségügyi rendeleteink végrehajtva nincsenek, annak az az oka, hogy azok intenczióit maguk a végrehajtó közegek sem értik.

Megváltozna azonban az intéző körök véleménye is, ha az általános nép közegészségügy iránt érdeklődésüket felköltjük, ma még ők is úgy gondolkoznak, hogy közvetlen hasznot nem hoz, azért a képviselőházban mindenről inkább, csak közegészségügyről nem divat beszélni.

A nép pedig hálás lenne, az önzetlen jó tanácsokkal szemben. Az ingyen kapott jó tanácsot el nem felejtí, orvosát megbecsülné, segélyét többször igénybe venné, mert megtanulná azt, hogy a baj kikerülhető, ha idejekorán orvoshoz fordul és nem a kuruzslókat keresi fel.

Ezen nagy és fáradságos munka megszerezné az orvosi kar méltó tekintélyét, meghozná jobb anyagi helyzetét, mert nem sértenék meg oly csekély díjazással, kitől oly sok hasznos jó tanácsot kaptak az életre. — Az orvos, mint az igazi civilizáció megteremtője, nagy hatalmat gyakorolhatna a népre, a mint helyesen mondá egy angol politikus: „az orvos van hivatva a nép tanácsadója, a felnőttek oktatója, vezére lenni“.

Az orvosszövetség legnagyobb feladata legyen tehát oda hatni, hogy államosítás alkalmával, az orvos állása teremtessek meg úgy a vidéken, hogy meg legyen iránta a bizalom,

de az orvosoknak is kötelességévé kell tenni, a nép bizalmát megszerezni, azért az állam, füzeteiket, felolvasásaikat, honorálja. Az orvos foglalkozásánál fogva, hivatott is, a felnőttek oktatója lenni, ő ösmeri kicsinye-nagyját, felkeresi a népet otthonában, ösmeri hibáit, rossz szokásait, ki volna tehát inkább hivatva, vezetője, tanítója lenni, mint épen az orvos.

A gyógyító körorvos működése okvetlen más szempontból bírálendő meg, mint a tiszti orvosé, habár utóbbi is gyógyíthat, mert az állam annyi fizetést nem adhat, meg orvosnak sincs annyi.

Legyen tehát a körorvos a jövőben az állam által fizetve, inkább az általános közegészségügy, helyes gyermekápolás, hivatott őre, állása úgy megteremtve, hogy a nép bizalmát megszerezhesse, — a népnek ingyen kiosztott füzetek és felolvasások útján.

Minden fiók-szövetség felszólítaná az orvosokat egy, esetleg több füzet megírására. Az állam egy nyomtatott ivet 60 koronával honorálna, a szövetség bírálná és fogadná el, a pályadíj nyerteseket; az állam kinyomtatná, a vidék különféle viszonyaihoz mért orvosi tanácsokat, a hivatalos orvosok közt kiosztaná.

Egy orvosi tanácsadó, az egész országra nem érne semmit, a sok orvos, a népek különféle viszonyaihoz mérné jó tanácsát. Minden hivatalos orvos 10 felolvasást tartana egy évben, mindez kerülne körülbelül 600000 koronába.

A járásorvos, legyen az járványügy, köztisztaság, élelmezés, bába-ügy, lelenczek stb., szóval a közigazg. egészségügyi hivatalnoka, a rendeletek magyarázója, felügyelője, szolgabírói hatáskörrel, azonban csak indirekt büntető hatalommal, hogy a büntetés odiumát ne ő viselje.

A járásorvos a képviselő-testületet összehívja, kinevezi a járvány-biztost; ez ugyanis előlépcsője lenne a bírói állásnak. Megmagyarázná azon óvrendszabályok fontosságát, a melyeket az orsz. közegészségügyi tanács egyik vagy másik fertőző betegségre kidolgozott; nyomtatásban a falra függesztené a községházán. A körorvos a községházán és a járásorvosnál bejelenti fertőző betegét, a járvány-biztos tudja mit kell tennie, a törvényt elolvashatja a községházán. Csak keresztülvihető törvények rendelendők el, mert különben kompromittálva van a törvény a nép előtt.

Ha a nép nem tartja be a rendeleteket, a járvány-biztos jelenti a járás-orvosnak, a ki lehetőleg maga is ellenőrzi a betegeket, azért van fuvardija és napidija. — A bevádoltak minden héten, a meghatározott napon a szolgabíró előtt megjelennek, a járásorvos tartozik jelen lenni, azonban a szolgabíró büntet, ha nem, kötelessége a vádat hivatalból az alispáni hivatalhoz juttatni, a hol a megyei főorvos véleménye döntene, mert orvost csak orvos bírálhat felül. — Viszont vádlott is fellebbezhetne, de saját költségére. — A körorvos megnyerhetné a nép bizalmát, vádaskodása nem kellene, ő a gyógyító orvos lenne.

A járásorvos szolgabíró fizetéssel birna, de felelősséggel járásában. A szolgabírótól függetlenül működhetne a közegészségügy javára.

Kötelessége lenne járványmentes időben a néppel megismertetni a veszélyt, felolvasások útján magyarázni a képviselő-testületben a törvény intenczióit.

Ha tűz van, mindenki fejét veszti. Előre kell már kiosztani a tanácsokat és rendeleteket. Csak ily módon lehetne véget, gátat vetni a fertőző betegségek pusztításának, hol szép szóval, hol az nem használ, büntetéssel, ha indirekte is, de a bevádolt mindig megkapná megérdemelt büntetését, míg ma csak elvétve, ha a szolgabíró akarja. — A járvány-statisztika a járásorvosra, a többi a körorvosokra bízandó.

Hiú remény azt hinni, hogy az államosítás megélhetést ad, szellemi pihentetés volna részünkről, az államtól várni mindent.

Herman Ottó a párisi kiállításról azt mondja: „Szép volt, de szebb lett volna és nagyobb az erkölcsi siker, ha nem mindent az állam képvisel“, annak emberei nyerték el az első díjakat, egyesek alig, keveset szerepeltek és bizonyítja azt, hogy az államtól várnak mindent, a társadalom nálunk semmi.

Hogy mily hasznos lehetne az orvosok működése, például a gyermek-ápolási téren, az ma kiszámíthatatlan. Csak ily módon lehetnének megszüntethetők azon ferde — népszokások, a melyekkel annyi bünt követnek el az anyák tudatlanságából, csoda, hogy a gyermekek mind el nem pusztulnak.

Az anya az orvosságot ha be is adja, tanácsot el nem

fogad s így nem csoda, hogy nem használ, azért aztán más orvoshoz fordul, vagy azt hiszi, hogy egy sem használ, betegét úgy hagyja, vagy kuruzsoltatja. Ha pedig gyermeke elhal, lelkiismeretét a törvény is védi, mert gyermekét orvosoltatta.

Ily szomorú sorsa van minálunk minden egészségügyi törvénynek, a mint ezt most a 7 éven alóliak köteles gyógykezeltetéséről elmondtam.

Illusoriussá van téve mind, kompromittálja az orvost a beteg előtt, az orvost elkedvetleníti, idealismusából kivetkezteti, de sajnos, hogy csakis mink tudjuk ezt, az intézők nem.

Mennyire egészen más lenne a helyzet, ha az orvos-füzetekben felolvasásokon, megmagyarázná, hogy az anya mint bánjon gyermekeivel, a szoptatás, elválasztás körül stb.

Hasmenést nem tulajdonítanak a fogzásnak, az ójtásról nem vallanak Hypokratesi elveket, az orvost baj esetén bizalommal keresnék fel, ha pedig az anya elakarja pusztítani gyermekét, ezt lelkiismeretén és a törvény előtt viselje el, de ne legyen a törvény kibuvója. Bizonyára megváltozna a statisztika, a 7 éven aluli elhaltak előnyére.

Hogy alföldi népünknel a tubercolosis nagyobb mérvű, mint a szegény felföldi lakók közt, annak oka szintén az orvosi tanács nélkülözésében keresendő, a beteg csak receptet akar, de jó tanácsot életmódjára nem fogad el, a recept pedig sem a tudóvést nem gyógyítja meg, annál kevésbé óv meg a megbetegedéstől.

A beteg az orvosságot megcsináltatja, az nem használ, más orvoshoz megy végre, vagy már előtte a kuruzslókhoz, — Ha intelligensebb, olvasni tud, az újságokban hirdetett köhögés elleni csodaszereket próbálja végig, végre belefárad, ő maga és környezete is, az ámitásba, kiköltekezik, bajait gyógyíthatatlannak hiszi, amint már ilyenkor az is. Az alföldi ember pedig, a ki rendszerint jobb módu, tehetne tehát baja érdekében radikális intézkedést is. Lakását pár forinttal egészségessé tehetné. Télen át is inkább a szabad természetben foglalkozna, mivel az jobban véd meg mint saját lakása, lévén az szellőzetlen és tulmeleg a kívülről fűtő kályha miatt.

A szobában teste elpuhul a hosszú télen át, a szabad természettel szemben ellenállását elveszti, könnyen meghül és

alkalmassá lesz a szoba földjén, a megszáradó köpet általi infectió felvételére és annak gyors kifejlődésére, míg a felvidéki napszámost a szabad természet jobban óvja mint a saját lakása.

A tüdővész elleni védekezésnek a fegyvere, tudjuk, hogy a jó közegészségügyi viszonyok megteremtésében van letéve.

A mai orvosi kartól azt kívánni, hogy oly közegészségügyet teremtsenek, mely védbástyája legyen a tüdővésznak, sajnos, nem lehet!

Három év előtt egy memorandumot adtam át a belügyminiszternek, „a vidéki közegészségügy reformjáról“ kértem a felnöttek oktatását, olvastam is valamely hivatalos közlönyben, hogy felkérendők az orvosok a törvényhatóságok útján felolvasások tartására.

Az állam indolenciája, a körorvosi rendszer, a népkuruzslók, az intelligens kuruzslók, a specialista szerek hirdetői, a beteg-pénztárak által szenvedett megalázása az orvosi karnak és a rossz, helytelen közigazgatás, okai, az általános rossz közegészségügynek, ugy a tüdővész terjedésének is.

Az új közigazgatás jogos érdekeink követeléseit megvalósítani úgy sem fogja. Nekünk nem az állam fog kenyeret adni, hanem a társadalom, azt kell tehát megnyernünk. — A társadalom intelligensebb osztályánál sikerülhet ez, saját iniciatívomukból, ha felkérjük a hazai lapokat, hogy hasábjaiiban szenteljenek a közegészségnek is egy rovatot.

A nép közt csak az állam áldozatot nem kimélő hozzájárulása mellett, helyes közigazgatási uton.

Ezek az eszközök együttvéve teremtenék meg a helyes uton haladó civilizációt, a mennyiben elhítenék a társadalomban az általános érvényű közegészségügyi elméleteinket, mindenkinek az ő viszonyaihoz mért alakban és formában.

Felköltenék a magyar népben az egészségügy iránt való érdeklődésnek az érzékét, megteremtenék az általános közegészségügynek a javulását, a szervezetnek erősebb — edzetebb ellentállását, s ez volna a leghathatósabb fegyver a mai kor legveszedelmesebb, legpusztítóbb betegsége a „tüdővész“ ellen.

Hogy a betegek ezen baj által el ne rémittessenek, sőt

vigasztalást, reményt tápláljanak, oly alakban tartanám czél-szerűnek ösmertetni ezen betegséget, a társadalom műveltebb osztályával, a mint ezt egy füzetemben megkísértettem.

A tudóvsznek csak sanatoriumokkal való gyógyításával nem érhetjük be, mert a betegek ozred része sem helyezhető így el, sem az onnan kikerült betegektől, nem várhatjuk azt, hogy tanító apostolai legyenek az otthon maradt sok százezer betegnek.

Kötelességünk füzetek, felolvasások utján megmondani, hogy otthon mit kell tenni azoknak, kik sanatoriumokba nem juthatnak, sőt a kik a sanatoriumból gyógyulva, javulva kerülnek ki, ismét csakhamar visszaesnek bajukba, ha nem tudja a feleség, mire van szüksége otthon férjének.

A sanatoriumok gyakorlatilag nyujtsák azt, a mit mink majd elméletileg magyarázunk.

Mig a sanatoriumok fényüzésre tanitanak, nekünk oly praktikus tanácsokat kell nyujtani, miket a legszegényebb ember is megvalósíthat.

Kötelességünk saját érdekünkben is a küzdterre lépni, mert a házi orvos tere oly szűk körre szorul, hogy megszűnik ma-holnap gyógyító jogköre is, ha mindent kiengedünk kezünkől.

Ha a beteget sanatoriumba küldjük, nem mi gyógyítjuk, az elveszti bizalmát irántunk, mint a hogy elvesztette az a sok fürdőző beteg, a kiket csak tünetileg kezeltünk, a mit megunt, és fürdőket, természetes gyógymódokat keresett fel, — hogy ott a régen nélkülözött suggestióban vagy oki therapiában részesüljön

Természetes, hogy fürdőkbe, sanatoriumokba küldjünk betegeket, mert az e helyes oki therapia, de akkor mi küldjük és elég korán, nem ha már megunt a beteg minket és gyógyszerünket.

Gyógyítsuk betegeinket, hatalmunkban van minden gyógyító tényező, ne hanyagoljunk el semmi oly gyógymódot a mit az intelligens kuruzslók azután saját hasznukra forditanának.

Tanítsuk betegeinket mi módon éljenek, de tanítsuk az egész társadalmat, füzetek, felolvasások utján, hogy megbecsüljék az egészséget és kikerülhessék a betegséget, ez legyen a legnemesebb feladatunk.

Végül, mennél kevesebbet várunk az államtól, annál kevesebbé fogunk csalódni.

Jelszavunk legyen: „Segits magadon, Isten is megsegít!”

A közgyűlés a felolvasónak tartalmas előadásáért köszönetet mondott.

Több tárgy nem lévén, a közgyűlés véget ért.

K. m. f.

Jegyzette:

Dr. KÁRMÁN ALADÁR.

A hitelesség jeléül:

Dr. MESKÓ MIKLÓS,

Dr. ZEHERY ISTVÁN.
